

BARTHA GUSZTÁV

TRAUMA

XX.

Egy... egy képzelt hadnagyocskának sem tudok hazudni, Ádi. Vajon miért nem? Ezek szerint Albi hiába rágja a fülem, hogy aki manapság nem képes hazudozni, ígéretet, csóresz marad hóttig? Persze, mint minden más egyebet, egyébként. Ideje indulnunk! Hogyhogy hová? Van a közelben egy másik mellékutca, az autósoknak zsákutca, de gyalogszerrel ki lehet keveredni rajta a Kórházi útra, az utcát lezáró családi ház mögött meghagyott átjárón. Szerda délután, Eszterhez menet, végigviharzottam benne... Ja, kátyús útest, foghíjas macskaköves járda, és... és centinyivel sem rövidítette le az utamat, és mégis, nem egy hét múlva, már aznap címszó lett az értelmező szótáramban – átjáró a nem vártba, vagyis az ismeretlenbe.

Nem és nem értem.

Anyu megtestesült segítőkészség.

Anyós sem akar rosszat.

Lena Alekszandrovna hajamnál fogva próbál kihúzni a gödörből.

Gizi néni felkínálta a protekcióját, beajánl a nyolcvanéves kolleganőjéhez ott lakó gondviselőnek.

– Nem muszáj betojnod, az asszonykádnak sem, az öreg hölgy el tudja látni magát, és milyen finomakat főz! Korlátozott a mozgásban, csípőmizéria, meg a korrallal járó egyéb nyavalyák. A természetéről szólva, hát az olyan lesz, amelyet majd kihoztok belőle. A lényeg, nagy kert tartozik a házhoz, tele gyümölcsfával, szőlővel, a veteményes részen deréknyilallásig kapálhatsz, ha nem vagy lusta felásni, elvetni, gondozni a palántát. Aratni senki sem rest.

Vissza a Paradicsomba?!

– Nagy ritkán jómagam is elmegyek a mamának bevásárolni, lesepreni a falevelet, a havat a házbejárati vezető járdáról. Többre nem futja... Miből is? Fogalmam nincs, ha a jelenlegi trend marad, nem jön földrengésszerű változás, az utánunk jövő generációnak ki fogja gondját viselni, hmm? Ki szerzi be a tűzifát, hasogat gerjesztőt, rak tüzet...

Huh, Ádi!

Mennyi, mennyi jóakarát és szívbéli jóság!

Valaki közlünk felkapta és eldobta a követ, befakasztotta Szergej fejét. Merő vér lett a srácnak az arca, szirénázva vitte el a mentő.

Nem én voltam, és Albi sem lehetett.

Mire a parkhoz értünk, a többiek rég elfutottak. Benke Karcsi maradt ott, és a Hajla Feri és a kis Molnár, és mégis az van, hogy százan voltunk egy ellen.

A sarki boltba menet, miután tudomásul vettem, hogy Albival pár napig nem találkozhatok, eszembe jutott, bár későn ahhoz, hogy visszaforduljak azzal, hogy anyu, ha a kamrában nincs tíz üveg ecet a stelázsín, akkor... Kati néni az üzlet kirakatán keresztül tuti, hogy meglátott, és elkönyvelt, mint potenciális vásárlót.

Kati nénivel nem ártott jóban lenni.

Anyu persze folyton osztott-szorzott, hóvégén spórolt, igyekezett beosztani a jövedelmét, hogy csak azért se szoruljon Kati nénire.

Az Iroda feljebbvaló.

– Elképzelni sok, kisfiam, hogy mit szólnának hozzá a munkatársaim az Irodában, ha a fülükbe jutna, hogy ott szerepelek a pulton heverő szürkefedeles, vastag kockásfüzet valahányadik oldalán.

– Adósság füzet, anyu, Kati néni a hitelbe vásárlók tartozását írja fel benne.

Anyu és Kati néni barátnők voltak.

– Csókolom – köszöntem, amint beléptem a boltba. Kati néninek máskor felcsillant a szeme vastag, feketeszínű, szarukeretes szemüvege mögött, és... és egész lénye megvidámasodott, ahogy Eszter szokta mondogatni. S mire sem várva, azon nyomban anyu felől érdeklődött: mit főz ma ebédre, megy-e holnap a piacra...

– Mákvirág – motyogta magának, és alsó ajkát beharapva jó ideig felém se nézett. Eszter azt mondja, ő akkor tesz ilyet, ha csalódás éri, dugába dől egyik-másik ábrándja, elképzelése, terve. Kislány korában olyannyira szívére tudta venni a kiábrándulást, hogy egyszer-kétszer véresre harapdálta az alsó ajkát.

A csalódottság találó kifejezés, a kiábrándulás keserősége talán még találóbbr. Beleborzongtam Kati néni semmibe révedő tekintetének szomorúságába. A pult másik oldalán állt, és... és pár pillanatra mégis oly távolinak tűnt.

– A másik jobbikat hol hagyta? – kérdezte Kati néni, végre felém fordulva, szarukeretes szemüvege fölött kikukkantva. – Rakosgatom a kenyerüket, a perceken dél, és még nem jött érte.

Megmondhattam volna, hogy Albi egy pár napig nem is fog jönni a kenyértért. Büntetésben van és slussz! A Tantija levetkőztette, és elzárta a felsőruháit, és most szál gatyában ücsörög a házban, és ha nem a tévét bámulja, akkor a nagylábujját.

De Kati néni mindenkit ismer.

Kati néni mindenről tud.

Kati néninek nyitott könyv a bolt környékén lakó családok élete.

– Üveg ecetet – mondtam, és leraktam a pultra a kezemben görcsösen szorongatott húszkopejkás érmét.

Utána érdeklődtem, Ádi, kérdeztem az utcabéli öregeket Kati néni felől. Akkortájt kerülhetett fel faluról, hosszú hajfonattal, sárga virágmintás kartonruhában, és olyan soványan, hogy férfiember nemigen találhatott rajta fogóvalót, mikor a mosószappan még pipereszamba ment. Az elődjétől fél nap alatt átvette a Katit, ja, bocs, akkor még, cseh világbeli tulajdonosa után, a Kóser-féle fűszerüzletet. Hmm, hogy aztán mit csinált és mit nem, arról nem szól a fáma, de az tuti, készek rá megesküdni, hogy kb. két év múlva már Kati néninek szólították a környékbeliak.

Persze, hogy elvégzett egy gyorstalpaló kereskedelmi tanfolyamot, persze, hogy valamilyen szinten beszélt oroszul, nem a Holdról szállt le, de hogy Eszter áhitattal ejtse ki a nevét, ha szóba kerül, az persze, Ádi, hogy számomra nem persze.

– Gabim fürdik benne? – kérdezte, tette a pultra az üveg ecetet Kati néni. – Néha vásároltathatna veled valami mást: egy üveg limonádét, tíz deka csokoládét, fél kilónyi mézes kekszet... Ezt rendesen összehoztátok! Karabahban ölik egymást, hullik szét az unió... – A témaváltást nem kísérte hangsúlyváltás, mondta, mondta és mondta Kati néni, mintegy magának. – Erre fel mit csináltak a drágalátos cimboráddal?! Agyba-főbe vertétek az egyik orosz tiszt fiát. Tudtok róla, hogy kómában van, hogy bármely percben meghalhat? Miért nem?! Csak a verekedéshez értetek?! Nemrég nászították haza a tiszteket Magyarból, Németből, a nagylábon élésből a nagy semmibe. Hopákat táncolnak, tapsikolnak örömlükben, hogyne már. A városvégi laktanya felbolydult darázs-fészek. Egymásba érnek a riadók, éjjel-nappal, ki-be járnak a laktanyából a teherautók, ahogy hallok. Hogy mit szállítanak és hová, a fene se tudja. Kezded felfogni, mit tettek?! Nem? Na, majd a javítóintézetben, a másik jobbikkal együtt, lesz időd gondolkodni rajta. Ötvenhatot követően jó ideig...

Az iskolában nem tanultunk ötvenhatról, anyu sem beszélt róla. Seprés a boltból! De hiába nyúltam az ecetért, Kati néni megelőzött, félköríves kézmozdulattal maga elé rántotta az üveget.

– ... Miután a drágalátos tiszt urak kidaridózták magukat a resztoránban, katonai terepjáróikkal a környező utcákban száguldoztak, reflektoroztak éjfélélegig. Javukra legyen mondvá, nem lövöldöztek, nem bántottak senkit, de szombat-vasárnap, sötétedés után elnéptelenedtek az utcák, sokan lakatra zárták

a kisajtókat. És most mi lesz, mi fog történni, ha isten ments... Bele sem merek gondolni. – Kati néni nagyot sóhajtott, aztán még egyet, és apránként elem csúsztatta az ecetet.

Elmarkoltam az üveget, és azon igyekeztem, hogy mihamarabb kívül tudjam magam az üzleten.

– Ajtó! Bezár... – szólt utánam Kati néni. – Mondjad Gabinak, hogy a napokban ugorjon át hozzám!

Apu halála után anyu nemigen járt vendégségbe, a barátnőjéhez pláne nem. Sárga függönyök, sárga asztalterítő, sárga színű csempe a fürdőszobában... Egy hétig betegje vagyok, vagy félek, hogy a végén én is besárgulok, magyarázkodott nekem.

Kati néninek a Gazdagsoron állt a családi háza.

A tintafoltos íróasztal felmagasztosítása, irodagóg, kategorizálta anyu viselkedését Gizi néni.

Eszter az esküvőnk után, a szomszédokkal való ismerkedés során sokat hallott Kati néniről. Az egyik róla szóló történet ugyancsak magával ragadta. Elmondta egyszer, elmondta kétszer, de amikor a vacsoraasztalnál harmadjára kezdett az elmesélésébe, anyu felállt, felvette az asztalról a tányérját és elvonult a szobájába.

Puff neki!

Akkor este először veszünk össze Eszterrel úgy istenigazából, na és kicsodán, hmm, Ádi?

Persze, hogy Kati nénin. Phh! Mert anno, állítólag, kiállt a kenyérsorban várakozó emberek elé, és fennhangon beolvasott az irigyeinek, akiknek a legfőbb vádpontja az volt, hogy Kati néni kisfia a taknyát nyeli, de már ház van a nevéen.

„– Megfizetem a császárnak, ami a császáré – replikázott Kati néni. – Télvíz idején, tíz fokos hidegben, hajnaltól ki toporog a bázán, hogy rizskásából készíthessétek a töltött káposztát, hogy karácsonykor karácsonyfátok legyen, hogy pezsgővel koccintsatok újévkor, hogy...”

Gizi néni, mikor előadtam neki a történetet, akkorát nevetett, hogy a lépcsőház is zengett belé. Főleg azt a részt találta mulatságosnak, Ádi, mikor Kati néni a jobbjobban szorongatott, az öt feljelentő névtelen leveleket borítékostól az emberek közé dobta.

– Nem mondom, színpadon előadva hatásos jelenet lenne – mondta nevetéstől fulladozva Gizi néni –, csakhoggy én pontosan tudom, hogy a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben mivel lehetett dobálózni, és mivel nem. Az nem kizárt ugyan, hogy egyik-másik jóakarójának beolvasott, de nemigen hagyta tárva-nyitva a boltajtót, hogy mások is hallják. Másról van itt szó.

– Az ösztönös igazságérzetről, izé...

– A Mátyás királyról szóló mesékre gondoltál, nemde? Nem muszáj annyira visszamennünk az időben, hogy joggal hibáztathassuk Trianont. Országváltás négyezer, forradalom, rendszerváltás, háború, népiirtás... Majd százévesi rettegés, pánik, trauma. Hovatovább a génjeinkkel adjuk tovább, örökítjük át őket az utódainkra. Érted? Erre mit ad isten, az ötvenes évek elején ide helyeznek bolti eladónak egy véznácska parasztlányt, aki... Mikor is halt meg? Ádám!

– Ja, kilencvenhatban, igen, kilencvenhatban. Este, mikor bezárta a boltot, nevetgélve társalgott az utolsó vevővel, és reggel már a halálhírét hozták az utcánkon át munkába igyekvők.

– A halála is stílusos. A mítosz szempontjából ez nem hátrány, sőt... Igen, igen, jól hallottad, egy mítoszteremtésnek vagyunk szemtanúi, Ádám. Abban igazat adok anyudnak, hogy hivatalnoki kaszt szemszögből nézve Kati néni csupán egy pénzsóvár kiskereskedő. De van valami, ami szerintem a lényét kiemeli a sokéves átlagból, ami köré a környéken lakók, tapasztalhatod, legendákat szőnek. Nevezhetném hűségnek, kitartásnak, én mégis amondó vagyok, hogy az egyszer volt, hol nem volt véznácska parasztlány a sarki boltban negyvenöt éven át leginkább a biztonságérzetet, a kiszámítható, békés életet jelentette számukra.

(Folytatjuk)